

ÜNNEPEK, PESZAH

Niszán hónap, חודש האביב (*hodes ha-aviv*)

Sabbat ha-gadol (שבת הגדול)

- peszah előtti szombat; hagyományos két *dróse* egyike
- Mál. 3:4-24 + 23: יום ה' הגדול והנורא
- A Haggada egy részének felolvasása délután

Ünnepek / Zarándokünnepek

Halákhikus kérdések

- munkatilalom az öt tórai ünnepen
- Lev. 23:3:
שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לְד' כָּל מוֹשְׁבֵיכֶם

Lev. 23:7 (21, 35, 36):

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָת עַבְדָּה לֹא תַעֲשׂוּ

Ex. 12:16:

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם

- 39 *melakha*, kivétel: *okhel nefes*, tűzgyújtás meglévő tűzről, közterületen cipelés
- *eruv tavsilin*
- *jom tov seni sel galujot*

PESZAH:

- tavasz ünnepe, niszán 15-től 7/8 napig; első (2) és utolsó (2) nap *jom tov*, a köztes napok: *hol ha-moed*
- első (két) este: széder
- זמן חרותנו, פסח; חג המצות, חג הפסח
- egyiptomi kivonulás ünnepe
- korai aratás (árpa)

Mint zarándokünnepe

történelmi: egyiptomi kivonulás ünnepe: זכר ליציאת מצרים, זמן חרותנו, זמן ('szabadság ünnepe', 'egyiptomi kivonulás emlékünnepe')

mezőgazdasági: 'tavasz ünnepe': חג האביב. Ima a harmatért (1. nap), omer-számlálás (2. naptól), Énekek éneke (közbülső szombat)

teológiai: כל אדם חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים: "Mindenki köteles úgy tekinteni magára, mintha ő maga jött volna ki Egyiptomból!"

PESZAH ELŐTT

Hamec – maca (חמץ / מצה – המץ / homec – macesz)

Ex. 12:15-20

שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתים שאר מבתים כי כל אכל חמץ ונקרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי: וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים כי כל אכל מחמצת ונקרתה הנפש ההוא מערת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתים תאכלו מצות:

- maceszt kell enni, az első nap el kell távolítani a kovászt (*szeor*) a házunkból, hét napig ne is legyen, mert aki a hét nap alatt kovászosat (*hamec*) eszik, annak *karet* jár.

- *homec*: öt gabonafajta (búza, árpa, rozs, zab, tönköly), ha megerjedt (i.e. vízzel érintkezett min. 18 percig)
- tilos: enni (אכילה), birtokolni, hasznát húzni belőle (הנאה)
- nincs minimális *siur* (mennyiség), és *karet* jár érte – ezért sok a *humra* (szigorítás). Külön kóser pecsét: כשר לפסח \ כשר של פסח
- a *homec*-et *peszah* előtt meg kell keresni (בדיקת חמץ), meg kell semmisíteni (ביטול חמץ), el kell égetni vagy el kell távolítani (ביעור חמץ), el kell adni (מכירת חמץ).
- *taarovet hamec* (תערובת חמץ)
- *macesz* (pászka): *kaser la-peszah*. *Maca smura* (מצה שמורה) / gépi macesz / micve-macesz, macesz-liszt, maceszgombócleves, *maca asira* (מצה עשירה)
- *kitnijot* (קטניות): hüvelyesek + rizs, kukorica az askenázi világban
- helyi szokások

Előkészületek

- takarítás
- *peszahi* edények
- kóserozás: ha lehet az edényt kóserozni, úgy kell kitisztítani, ahogy bekoszolódott: főzés, izzítás, vízben áztatás

Erev *peszah*

- rögtön naplemente után *homec*-et keresünk: בדיקת חמץ (*bdike / bedikat hamec*): gyertyafény, tollseprű, áldás.
Misna *Peszahim* 1,1: אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר.
- rögtön utána, majd reggel semmisnek nyilvánítjuk azt, amit találtunk: ביטול חמץ (*bitul hamec*)
- *homec*-fogyasztás tilalma (4. óra), *homec* eladása (5. óráig) (tórailag: 6. óra = dél)
- nagyobb mennyiségű maceszünket eladjuk: מכירת חמץ (*mekhirat hamec*)
- kis maradékot elégetjük, megsemmisítjük (vízben, szélben, tűzben): ביעור חמץ (*biur hamec*), legkésőbb dél előtt egy órával
- elsőszülöttek böjtje, kivéve: סעודת מצווה (*szeudat micva*). Ha szombatra esik, az ezt megelőző csütörtök
- *homec*-et már nem lehet enni, maceszt még nem lehet enni

Erev *peszah se-hal lihjot be-sabat* (szombatra eső erév *peszah*)

SZÉDER

סדר (*szeder*, 'rend')

- otthoni ünnep
- vendégek: הא לחמא עניא
- Ex. 13:8: „*Es meséld el fiadnak...*” והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה לי ד' בצאתי ממצרים
- Misna *Pesz.* 10:4: négy kérdés, amire a fiú intelligenciája szerint kell válaszolni
מזגו לו כוס שני. וקאן תבן שואל אביו. ואם אין דעת בבן, אביו מלמדו (...). ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו...
- Haggada *sel peszah*
- tanulás
- *Ma nistana*
- oldalra dőlve kell enni (Misna *Pesz.* 10:1)
- kitli
- négy pohár bor:
Ex. 6:6-7
לכן אמר לבני ישראל אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים: ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ד' אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים:
- *széder*-tál: 3 macesz, sült tojás (*beca*) és csont (*zeroa*), sós víz, *karpasz* (zöldség), *maror* (keserűgyökér), *haroszet* („agyag”), *hazeret* (*keserűfű*), (narancs)
- a *széder* elemei (15 fejezet): *kades* (jaknehaz), *rehac*, *karpasz*, *jahac* (eltörése a középső kenyérnek, ebből lesz az afikomen – gyerekek figyelme, a *peszah* bárány emléke, amit a

legvégén kellett megenni, hogy az íze megmaradjon), *maggid*, *rahca*, *moci*, *maca*, *maror*, *korekh*, *sulhan arukh*, *cafun* (afikoman), *barekh*, *hallel* (Ps. 113-118), *nirca*

- főtt tojás: *ab ovo usque ad mala*
- tíz csapás felsorolása
- Eljahu serlege / Mirjam serlege / narancs
- második este: *omer*-számlálás

Hol ha-moed peszah

- félünnep: szabad dolgozni, de bizonyos korlátok között
- fél Hallel, Tóraolvasás (4 *alija*), szefárdok és haszidok nem *légolnak*, askenázek igen
- nincs esküvő: אין מערבין שמחה בשמחה
- nincs gyász, a süve az ünnep után kezdődik
- *sabbat hol ha-moed*: Énekek éneke
- utolsó (két) nap *jom tov*, fél Hallel
- 7. nap: *Sirat ha-jam* (Ex. 13:17-15:26)
- 8. nap: *Mazkir*